

Asia: VN/11255/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tupakkalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 § Määritelmät

-

6 § Valviran tehtävät

-

22 § Eräiden muiden tuotteiden valmistajan ja maahantuojaan yleiset velvollisuudet

-

25 a § Savuttomia nikotiinituotteita koskevat vaatimukset

Lakiesityksen 25 pykälän 1 momentissa on linjattu, että savuttomassa nikotiinituotteessa saisi olla nikotiinia enintään 20 milligrammaa grammassa tuotetta. Pykälän 2 momentin mukaan savuttomassa nikotiinituotteessa ei saisi olla alkoholin tai kannabiksen makua eikä makua, joka on omiaan houkuttelemaan nuoria. Sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi mahdollisuus säätää asetuksella muista kiellettävistä mauista. Tämä ei kuitenkaan koskisi mentolin makua.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha haluaa lausunnossaan painottaa uusien ja vanhojen nikotiinituotteiden terveysriskejä, sillä nikotiini- ja tupakkatuotteiden käyttö tuottaa valtavat määrät tulevaisuuden potilaita terveydenhuoltojärjestelmälle.

Nikotiini on tupakkatuotteiden vahvin riippuvuutta aiheuttava aine, sillä se nostaa aivoissa dopamiiniksi kutsuttua välittäjäainetta, mikä saa käyttäjässä aikaan käyttäjän toivomia hyvän olon tuntemuksia. Toisaalta dopamiinin ja nikotiinin pitoisuuden väheneminen saa aikaan voimakkaita vieroitusoireita ja kehittynyt riippuvuus pakottaa käyttäjän annostelevaan itselleen uusia annoksia. Tupakka savukkeen muodossa sisältää nikotiinia 8-20mg/kpl, kun taas nuuskan nikotiinipitoisuus voi olla jopa 3-8 kertaa savukemuotoista tupakkaa suurempi, jopa 45mg/g. Lisäksi nuuskan käyttäjillä nuuskan käyttöajat limakalvoilla ovat pidemmät, mikä johtaa suurempaan nikotiiniriippuvuuden

asteeseen. Nykyisten nikotiinipussien käyttötapa ja imeytyminen on nuuskaa vastaava ja ylintä pitoisuusrajaa ollaan lakiesityksen mukaisesti laskemassa 20mg/g vahvuuteen.

Tupakointiin liittyvät liitännäissairaudet aiheuttavat valtavan taloudellisen kuormituksen yhteiskunnalle ja vähentävät tupakoijan elinikää keskimäärin 10 vuotta. Suurimmat tupakkaan liittyvät tautitaakat tulevat syöpäsairauksien ja sydän- ja verisuonisairauksien hoidosta. Tupakointi on ollut viimeaikaisissa kyselytutkimuksissa vähenemässä sekä nuorten että aikuisten keskuudessa ja kyselytutkimusten mukaan jopa 2/3 tupakoitsijoista on harkinnut lopettamista joko terveyshaittojen tai kustannusten vuoksi. Sen sijaan muiden nikotiinivalmisteiden, kuten nuuskan, sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien määrä on ollut kasvussa sekä nuorten että aikuisten keskuudessa. Tupakointi aloitetaan 80%:ssa jo ennen 18 vuoden ikää ja harva aloittaa tupakoinnin aikuisena. Nikotiiniriippuvuus luodaan täten usein alaikäisenä ja nikotiiniriippuvuus keskittyy valitettavasti mataliin sosioekonomisiin ryhmiin.

Nikotiinilla on itsenäisiä vakavia haittavaikutuksia, joita voidaan verrata tupakan vakaviin haittoihin. Nikotiinia käyttävät ja nikotiiniriippuvaiset nuoret siirtyvät todennäköisimmin käyttämään myös alkoholia, periteistä tupakkaa, kannabista ja muita huumeita, kuin ei-tupakoivat nuoret.[1] Lisäksi nikotiini vaurioittaa kehittyviä aivoja sikiökautena, varhaisnuoruudessa ja teini-ikässä selvästi aikuisikää enemmän ja voi johtaa kognitiivisiin ja käytöshäiriöihin myöhäisnuoruudessa ja aikuisuudessa.[1]

On myös viitteitä siitä, että nikotiini on itsessään syöpää edistävä ja/tai aiheuttava aine. [2] Nikotiini lisäksi lisää sydän- ja verisuonisairauksia, se pahentaa valtimonkovettumatautia, pahentaa verenpainetautia ja lisää elimistön verisuoniahtaumia. [3] Lopputuloksena nikotiini lisää sydäninfarkteja, aivohalvauksia, aivoverenvuotoja ja alaraajojen valtimonkovettumatautia. Täten näiden sairauksien hoito lisää yhteiskunnan kustannuksia, sairaalahoitojaksoa, halvaantuneiden määrää ja pitkäaikaishoidon tarvetta pitkällä aikavälillä.

Lisäksi nikotiinia sisältävät tuotteet heikentävät kaikkien leikkaushoitojen tuloksia: haavatulehdukset lisääntyvät ortopediassa, vatsaelinkirurgiassa ja neurokirurgiassa, välittömien uusintaleikkausten määrä kasvaa ja sairaalahoitoa pitkittävien keuhko- ja sydänkomplikaatioiden määrä kasvaa. Yhteenvedona kuolemaa, sairauksia ja komplikaatioita todetaan nikotiinia käyttävillä enemmän, kuin nikotiinivapailla potilailla.

Varha kantaa erityisen syvää huolta uusista nikotiinituotteista, jotka nimenomaan nuorille suunnattuna ovat omiaan aiheuttamaan nikotiiniriippuvaisten määrää yhteiskunnassa. Varha kannattaa ensisijaisesti nikotiinivapaata politiikkaa Savuton Suomi 2030 projektin hengessä, jossa väestölle nikotiinin ja tupakan käytöstä kohdistuva riski saataisiin minimoitua.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha haluaa lausunnossaan tuoda esiin, että 20 milligramman nikotiiniraja on liian korkea ja toivoo, että nikotiinirajaa ja yksittäisen nikotiinipussin nikotiinimäärää tarkastellaan vielä uudelleen. Lakiesityksen perusteluissa on tuotu esiin nikotiinin myrkyllisyys ja mahdollinen hengenvaara, ja todettu jo 16 milligramman nikotiinimäärän olevan hengenvaarallinen pikkulapselle. Lakiesityksessä ei määritellä nikotiinipussin minimi- tai maksimi kokoa, mikä tekee yksittäisen nikotiinipussin nikotiinipitoisuuden säätelyn mahdottomaksi.

Nikotiinituotteiden käytöstä aiheutuvien riskien minimoimiseksi ja nikotiiniriippuvuuden ja tulevaisuuden tautikuorman vähentämiseksi Varha suosittaa nikotiinipussien ja tuotteiden maksimipitoisuudeksi 5 mg/annospussi, jolla voidaan välttää suurempien pussikokojen nikotiinia

lisäävä vaikutus. Yksittäisen myyntipakkauksen kokoa suositellaan rajoitettavaksi 20kpl/rasia vastaamaan savukkeiden myyntipakkauskokoa.

Savuttomien nikotiinituotteiden makujen osalta Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha haluaa painottaa, että nikotiinipussien tulee olla mahdollisimman vähän nuoria sekä aiemmin tupakoimattomia kohderyhmiä houkuttelevia. Savuttomien nikotiinituotteiden makuina olisi suositeltavaa sallia vain tupakan maku. Esimerkiksi mentolin on todettu olevan erityisesti nuorten suosima makuvaihtoehto ja aikaisemmin tupakointi usein aloitettiin mentolin makuisilla tuotteilla. Mentoli kiellettiin savukkeista vuonna 2020, koska mentoli helpottaa savun imeytymistä lisäten tupakoinnin haittoja. On todennäköistä, että mentolin makuiset nikotiinipussit olisivat nuorten suosiossa raikkaamman maun ja viilentävän tuntemuksen vuoksi.

[1] Ren M, Lotfipour S. Nicotine Gateway Effects on Adolescent Substance Use. Western Journal of Emergency Medicine California Chapter of the American Academy of Emergency Medicine (Cal/AAEM) 2019;20:696.

[2] Grando SA. Connections of nicotine to cancer. Nat Rev Cancer Nat Rev Cancer 2014;14:419–29.

[3] Centner AM, Bhide PG, Salazar G. Nicotine in Senescence and Atherosclerosis. Cells Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI) 2020;9.

29 a § Ilmoitukset savuttomista nikotiinituotteista

-

29 b § Myyntimäärät savuttomista nikotiinituotteista

-

30 § Eräitä muita tuotteita koskevien tietojen toimittamisen tapa, malli ja ajankohta

-

31 § Vähittäismyyntipakkauksia koskeva yleissäännös

-

39 a § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen merkinnät

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää pykälän sisältöä kannatettavana. Terveysvaroitusten osalta esitetään vähittäismyyntipakkauksiin selkeää ja ymmärrettävää tietoa nikotiinin haitallisista terveysvaikutuksista. Lisäksi esitetään, että merkinnät laajennetaan koskemaan myös sähkösavukelaitteita.

39 b § Savuttoman nikotiinituotteen vähittäismyyntipakkauksen muu ulkoasu

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää pykälän sisältöä kannatettavana. Lisäksi esitetään, että pakkausten yhdenmukaisuus laajennetaan koskemaan myös sähkösavukelaitteita värin ja

tuotenimen esittämistavan osalta. Myyntipakkaukset eivät saa olla käyttäjiä houkuttelevia vaan niiden tulisi vastata ulkoasultaan tupakan vähittäismyyntipakkauksia. Myyntipakkauksissa ei tule sallia tunnuksia tai logoja, joita voitaisiin hyödyntää esimerkiksi sosiaalisen median piilomarkkinoinnissa.

39 c § Savuttoman nikotiinituotteen ulkoasu

-

40 § Varoitusmerkintöjä koskeva poikkeus ulkomaanliikenteessä

-

44 § Vähittäismyynnin luvanvaraisuus

-

48 § Ilmoitus nikotiininesteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynnistä

-

50 § Tukkumyynnin ilmoituksenvaraisuus

-

52 a § Tupakkatuotteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden maustamiseen tarkoitettujen tuotteiden myyntikielto

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää pykälän sisältöä kannatettavana ja toivoo erityistä huomiota lainsäätäjältä ulkomailta tilattujen tai maahantuotujen makukorttien, -kapseleiden tai muiden maustamistuotteiden kieltämiseen. Lakiesityksen perusteluissa savuttomia nikotiinituotteita korostetaan vaihtoehtona perinteisille savukkeille. Tupakka- ja nikotiinituotteita jo käyttävien henkilöiden näkökulmasta savuttomien nikotiinituotteiden makuvaihtoehtoilla ei pitäisi olla merkitystä, vaan maustamistuotteita voidaan pitää erityisesti uusia käyttäjiä ja nuoria houkuttelevina.

53 § Kielto myydä alaikäiselle

Tupakkalain 53 § kieltää tupakka- ja nikotiinituotteiden myynnin ja luovuttamisen alle 18-vuotiaille. Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää ikärajan nostamista 20 ikävuoteen kaikkien tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden, poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden ja savuttomien nikotiinituotteiden osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmä on esittänyt alkuvuodesta 2023, että tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinia sisältävien tupakan vastikkeiden alaikäraja nostetaan 18 vuodesta 20 vuoteen. Sama ikäraja koskisi maahantuontia ja hallussapitoa. Tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tai kokeilu aloitetaan usein 20 ikävuoteen mennessä, joten kokeilujen lykkääminen oletettavasti vähentäisi tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttäjien määrää. Tällä olisi merkittävä vaikutus myös kansanterveydellisesti, sillä tupakan ja nikotiinin haitat ovat yhteydessä merkittävimpiin kansansairauksiin kuten sydän- ja verisuonisairauksiin, astmaan ja allergiaan, kroonisiin keuhkosairauksiin, syöpään ja diabetekseen.

Nuoren aivot reagoivat erittäin herkästi nikotiinin vaikutukselle, mutta tämä herkkyys vähenee iän myötä. Näin ollen todennäköisyys, että käyttäjälle syntyy nikotiiniriippuvuus ensimmäisten kokeilukertojen jälkeen, pienenee mitä vanhemmaksi kokeilija tulee. Nuoruudenaikaiset muutokset aivoissa altistavat myös muiden päihteiden, kuten alkoholin ja kannabiksen käytölle. Lisäksi nikotiini vaikuttaa heikentävästi mielenterveyteen. Mitä aiemmin nikotiinin käyttö aloitetaan, sitä epätodennäköisemmin se pystytään lopettamaan ja sitä todennäköisemmin sen käyttöä jatketaan.

58 § Etämyynnin kieltö

-

59 § Tullihuutokaupalla myynnin kieltö

-

60 § Tukku myynnin rajoitukset

-

62 § Alaikäisiä koskeva maahantuontikieltö

Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää ikärajan nostamista 20 ikävuoteen. Lisäksi esitetään tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän toimenpidesuosituksen mukaisesti, että maahantuontikieltö laajennetaan koskemaan myös tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä ja sähkösavukkeita.

63 § Eräiden savuttomien tupakkatuotteiden maahantuontikieltö

-

65 § Kielto tuoda maahan etäviestimen välityksellä hankittuja tuotteita

Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää tähän lainkohtaan lisättäväksi savuttomien nikotiinituotteiden maustamiseen tarkoitetut tuotteet.

66 § Matkustajatuonnin aikarajat

-

67 § Matkustajatuonnin määrälliset rajat

-

74 § Yleiset tupakointikiellot

Varsinais-Suomen hyvinvointialue haluaa lausunnollaan korostaa lasten ja nuorten suojaamista tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön mallioppimiselta. Savuttomien nikotiinituotteiden käyttökiellon tulisi kattaa kaikki sisä- ja ulkotilat, joissa lapset ja nuoret oleskelevat.

Sähkötupakointi ja nuuskan käyttö näyttäytyvät ongelmallisina useissa alueen oppilaitoksissa. Oletettavasti myös nikotiinipussien käyttö yleistyy alaikäisillä. Tuoreen kouluterveyskyselyn mukaan varsinaissuomalaisista 8.–9.-luokkalaisista noin 6 prosenttia, lukiolaisista 5 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 18 prosenttia käyttää nikotiinipusseja silloin tällöin tai päivittäin.

Muutoksena lakiesityksen tekstiin Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää, että tupakointikiellon piiriin saatettaisiin myös lastensuojelulain tai mielenterveyslain nojalla hoitoa antavien laitosten ulkoalueet sekä lisäksi urheilukentät, maauimalat, huvipuistot sekä erityisesti kaikki sellaiset tilat, joissa järjestetään nuorisolaissa tarkoitettua toimintaa.

80 § Tupakointikieltoa koskevat opasteet

-

81 § Tupakointikieltojen toimeenpano

Tupakointikieltojen tarkoituksena on suojella henkilöitä tupakansavulta ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön liittyvältä mallioppimiselta. Varsinais-Suomen hyvinvointialue kannattaa lainsäädäntöön sellaisia muutoksia, joiden avulla voidaan mahdollistaa tupakka- ja nikotiinituotteiden haltuunotto esimerkiksi oppilaalta koulupäivän tai koulumatkan aikana.

90 § Hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä perittävät maksut

-

91 § Tupakkalain valvontamaksut

-

94 § Tuotevalvontaa koskevien tietojen tallentaminen ja julkaiseminen

-

97 § Vähittäismyyntiluvan peruuttaminen

-

100 § Myyntikielto

-

109 § Tupakan myyntirikos

-

113 § Tupakointirikkomus

-

117 § Myyntipäällykset

-

118 § Hallussapitokielto

Lakiesityksen mukaisesti alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan tupakkatuotetta, nikotiinestettä tai savutonta nikotiinituotetta. Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää ikärajan nostoa 20 ikävuoteen. Lisäksi esitetään kiellettäväksi tupakan vastikkeet, kuten sähkösavukkeen kaltaiset kertakäyttöiset höyrystimet ja nikotiinittomat höyrystimet ("vapet"). Varsinais-Suomessa on viime vuosina toistuvasti havaittu nuorten hallussa pitämiä tupakka- ja nikotiinituotteita oppilaitoksissa, erityisesti yläkouluissa. Lakimuutoksesta toivotaan keinoja ja työvälineitä edellä mainitun ongelman ratkaisemiseksi.

119 § Hävittäminen

-

Voimaantulo

-

Muuta kommentoitavaa?

Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha pitää tupakkalain uudistusta tärkeänä ja kiireellisenä ja lain sisältöä pääosin hyvänä. Terveysten edistämisen ja sairauksien ehkäisyn näkökulmasta markkinoiden avaaminen uusille nikotiinituotteille on kuitenkin ristiriidassa Suomen aikaisemman tupakkapolitiikan kanssa. Nykyisen tupakkalain 1 § mukaisesti lain tarkoituksena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Varha sitoutuu Savuton Suomi 2030 tavoitteisiin tupakkatuotteiden ja nikotiinituotteiden haittojen vähentämiseksi. Tupakoinnin ja tupakansavun aiheuttamat terveyshaitat ovat kiistattomat, mutta myös pelkkä nikotiini on myrkyllinen aine. Nikotiinilla on itsenäisiä haittavaikutuksia, jotka kohdettavat erityisesti sydän- ja verisuonisairauksiin. Nikotiini on lisäksi yhteydessä kakkostyyppin diabetekseen. Nuorilla nikotiinituotteet potentiaalisesti lisäävät nuorten päihteidenkäyttöä laaja-alaisesti ja vaikuttavat suoraan nuorten kognitiivisten ja käyttöhäiriöiden kehittymiseen.

Savuttomat nikotiinituotteet, kuten nikotiinipussit sisältävät usein runsaasti nikotiinia ja niiden riippuvuuspotentiaali on huomattava. Nikotiinin käytön lisääntyessä on odotettavissa myös muun sairastavuuden ja yhteiskunnan suorien ja epäsuorien kustannusten lisääntyminen. Varha näkee erityisen kriittisenä näiden haittojen ja sairauksien ennaltaehkäisyn toteuttamista tupakkalainsäädännön keinoin sekä terveydenhuollon toteuttaman, pitkäjänteisen nikotiinituotteiden vieroitushoidon.

Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisy on osa Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lakisäätteistä tehtävää osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Nikotiinivierotusta toteutetaan osana perusterveydenhuollon palveluita. Lisäksi Varsinais-Suomen hyvinvointialueella on käytössä

Nikotiinittomana leikkaukseen –toimintamalli. Tupakointi ja nikotiini lisäävät leikkauksiin liittyviä komplikaatioita merkittävästi, jopa 40–60 %. Toimintamallissa leikkaukseen lähetettävä potilas vieroittautuu tupakka- ja nikotiinituotteista siten, että nikotiinittomuus toteutuu 8 viikkoa ennen toimenpidettä ja 8 viikkoa sen jälkeen. Myös nikotiinikorvausvalmisteet pitää lopettaa 2 viikkoa ennen toimenpidettä.

Resurssit ehkäisevään ja korjaavaan työhön ovat pienenevässä hyvinvointialueen kiristyneen taloustilanteen myötä. Uusien nikotiinituotteiden tulo markkinoille lisää kuitenkin tarvetta niin haittojen ehkäisyyn kuin nikotiinista johtuvien sairauksien hoitoon.

Savuttomat nikotiinituotteet ovat lyhyessä ajassa saavuttaneet suosiota kuluttajamarkkinoilla. Niiden myynnistä ja hallussapidosta olisi säädettävä siten, että säilytetään nykyisen tupakkalain tavoitteet ihmisten hengen ja terveyden varjelemiseksi. Erityistä huomiota lainsäätäjiltä toivotaan lasten ja nuorten suojelemiseksi. Nikotiinituotteiden käytön lopettamiseen kohdistuvat ehkäisevät toimenpiteet myös nuorilla naisilla jo ennen raskautta ovat ensiarvoisen tärkeitä lasten terveen kehityksen turvaamiseksi.

Lisähuomautuksena Varsinais-Suomen hyvinvointialue esittää, että markkinointikielto (§ 68) laajennetaan koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Lakimuutokseen esitetään, että tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakointivälinettä, tupakkajäljitelmää, sähkösavuketta, nikotiinestettä ja savuttomia nikotiinituotteita ei saa markkinoida.

Varha suosittelee markkinoinnin kieltämistä internetissä, sosiaalisten medioiden alustoilla sekä perinteisessä mediassa. Erityisesti Varha kantaa huolta nikotiinipussien markkinoinnissa käytetystä virheellisistä terveystietämisistä, joissa nikotiinipussit esitetään terveellisinä ja riskittöminä vaihtoehtoina nuuskaan ja tupakkaan suhteutettuna.

Varha lisäksi suosittaa, että nikotiinipussien markkinoinnissa on kiellettyä rinnastaa nikotiinipussit lääkelainsäädännön piirissä oleviin nikotiinikorvaustuotteisiin. Nämä lääkelaisissa tarkoitettut nikotiinikorvaustuotteet ovat tarkoitettu määräaikaiseen käyttöön, ja ne ovat valmistusprosessin, laadun ja turvallisuuden sekä myyntiprosessin osalta säädeltyjä.

Lopuksi Varha voimakkaasti suosittaa tupakkalainsäädännön suuntaamista kohti tupakoimattomuutta ja nikotiinittomuutta. Kohdentamalla ennaltaehkäisevät keinot alaikäisiin voidaan uusien aloittajien määrää vähentää teoriassa jopa 80%. Tupakka- ja nikotiinituotteiden vieroittamiseen ja ennaltaehkäisyyn tulee kohdentaa riittäviä resursseja kouluterveydenhuoltoon ja nuoriin kohdistuvan markkinointiin tulee puuttua kaikissa digitaalisissa mainonta- ja myyntikanavissa. Erityisesti Varha tukee tupakkatuotteiden ikärajan nostoa Uuden-Seelannin ja Iso-Britannian mallien mukaisesti, missä yksilöt tietystä ikäluokasta eteenpäin suojellaan tupakka- ja nikotiinituotteiden haitallisilta ja additiolta aiheuttavilta vaikutuksilta.

Jalo Niina
Varsinais-Suomen hyvinvointialue